

A VILÁGNÉZETI VÁLSÁG HASZNA AZ IFJÚSÁGRA.

Írta: FÓNYAD DEZSŐ dr. ref. konventi lelkész.

Közkeletű megállapítás ma már, hogy éles világnézeti küzdelmek tépik darabokra az emberiséget, amint az is általános tétel, hogy ennek a harcnak a legtöbb sebesültje az ifjúság táborában van. Ma a spanyol események rőt fénye világít rá ennek a küzdelemnek legtragikusabb szakaszára. Éretlen fiatalok, proletár és tanult sihederek barikkádharcában akar győzni, felülkerekedni egy magát lejárt világnézet, ezeket teszi fel véres áldozatul bálványa oltárára. Az ifjúság, a fiatal-ság lelke volt minden időben a világnézeti mozgalmak, forradalmak csatatere, rendesen az ő testével kövezi ki a történelem azokat az utakat, amelyeken új korok felé terelgeti az emberiség széles nyáját. Éppen ezért nem lehet közömbös ránk nézve, hogy ifjúságunk milyen helyet foglal el a világnézetek harcoló frontján?!

A küzdelem helyes értékeléséhez hiányzik a kellő távolság s napjaink lázas irama nem ad elég nyugalmat a megítélésre, ez az oka annak, hogy az ifjúságról a világnézeti válsággal kapcsolatban nem egyszer felületes és negatív megállapítások terjedtek el a közvéleményben. Mindenki a világnézeti harcok sebesültjeiről, káráról beszél s szinte semmit sem hallunk a hasznáról.

Van-e ilyen?

Erre próbálunk néhány pontban válaszolni.

*

Minden kétségen felül áll, hogy a mai ifjúság élete nem olyan rózsás, mint előző koroké. Az utolsó 150 év világnézeti irányainak válsága az ő életében következett be, előtte vált kétségessé s kérdésessé. Egészen természetes, hogy ez a szinte katasztrofális találkozás nem múlt el rajta nyomtalanul. Hiszen a világnézetek természetében rejő türelmetlenség, szenvedélyes önállítás és érvényesítés nem engedett kibúvót számára, hanem döntésre kényszerítette. Ez a magyarázata annak., hogy az ifjúság a maga módján részt vesz napjaink világnézeti harcában. Hol itt, hol ott csap fel közkatonának s próbálja dűlőre vinni azt az irányt, amelynek jelvényét a gomblyukába tűzte.

Két érdekes mozzanat találkozik össze ebben a késhegyre menő küzdelemben sajátos párhuzammá, s teszi a harcot élessé, az ifjúságra nézve döntő jelentőségűvé.

Az egyik mozzanat a világnézet természetében rejlik. A világnézet nem más, mint az emberi szellem szenvedélyes fáradozása azon, hogy a világot egy szempont alatt egységbe foglalja össze. Az ember keres valami ősförmulát, hogy segítségével behatoljon, bevilágítson a lét misztériumába. Erről nem mondhat le, mert életének értelme, célja semmisülne meg, ha ezt tenné. A világnézetek azért törnek mindig egészre, mindig totális látásra, s ha ezt megtalálták, olyan szenvedélyesen ragaszkodnak hozzá, mint a tébolyult a maga fixa ideájához. Ez az oka annak, hogy a világnézetek ritkán bánnak egymással kesztyűs kézzel és lényegükhöz tartozik a szenvedélyes önérvényesítés. Minél több sorompó áll előttük, annál nagyobb erővel törnek át és éppen nem váloga-

tósan az eszközökben. A történelem gazdag tárházát adja a példáknak és napjaink spanyol kegyetlenségei, ahol közös haza és vér gyermekei állnak egymással szemben s gyilkolják halomra egymást, mindennél ékesebben szemléltetik ezt a «szenvedélyes» momentumot.

A másik mozzanat az ifjúkor lelki alkatában van. Úgy 16 évétől felfelé az ifjú, kilábalván szexuális válságából, hozzálát a maga én-jének kifelé való érvényesítéséhez. Ennek az útja a maga «világnézetének» megalkotása. Egész valóságát beleveti ebbe az alkotó munkába s olyan lázasan tornássza fel a magasba világnézeti bábel tornyát, hogy a reflexió a legtöbb esetben nem képes követni. Az ember a fejlődésnek ezen a szakaszán szenvedélyesen tör a maga énjének totális kibontására. A világnézetképződésben sohasem csak az agy, hanem mindig az egész ember szenvedélyes érdekeltsége dolgozik, ez az oka annak, hogy itt is éppen olyan türelmetlenséggel s mindent átlépő önérvényesítéssel állunk szemben, akárcsak a világnézetek harcánál.

A kettő között tehát világosan felfedezhető párhuzam van, amint hogy lennie is kell. Itt a kulcsa annak, hogy ahol világnézeti harcok folynak, ott az ifjúság zászló alá vonul és szenvedélyesen dobja magát a harcba. *A világnézet természetében rejlő dinamizmus találkozik össze az ifjúkor természetében lévő expanziókkal.*

Ma ez a két momentum egy tragikus ponton találkozott össze s azért nincs az ifjúság világnézetének egy síkon fejlődő kibontakozása, mert az utolsó 150 év világnézeti (ideális, anyagi, faji) irányainak szédületes küzdelmébe született bele s e vajúdó hegyek tövében kell döntenie, kell a maga világnézet-alkotásait elvégeznie. Kemény és nehéz feladat, csoda-e, ha az a benyomásunk, hogy a mai fiatalság nem tud döntenie

közöttük, nagy tömegében viteti magát az árral, vagy lelkétől messzeeső szellemi áramlatoknak statisztál, világnézeti vagabundus lett belőle?

Bármilyen sok körülmény támasztja alá ezt a benyomásunkat, mégis optikai csalódásnak esnénk áldozatul, ha rásütnők a világnézeti szélhámoskodás bélyegét. A valóság ugyanis az, hogy a világnézeti küzdelmeknek napjainkban divatos formáiból egyre jobban kiábrándul, egyre pozitívabb és aktívabb módon lát a magáéhoz. Mind jobban érzi, hogy számára mai állapota, passzív statisztika szerepe, — «légüres tér», nem tud élni benne, a maga életének hivatását kell követnie, nem szegődhet el mindörökre idegen világnézetek zsoldosának. Tehát kezdi levonni a következtetéseket, vagyis végbemegy benne az a gondviselés-szerű folyamat, amely ráeszmélteti a lelkében sértetlenül szunnyadó vágyra, minden nemzedék benső ösztönére: *a világnézeti romok fölött új épületet emelő isteni küldetésére, a világnézetek revíziójára.*

Még csak a kezdetén állunk ennek a nagy folyamatnak, amely nyilvánvalóan más világot teremt ott, ahol ma minden mozog és vajúdik, de már elindultunk és ennek számos jele, mint ködből kiemelkedő hegygerinc, rávetődik napjaink vásznára. Apáink világa, sőt még a válság és vajúdás számunkra elviselhetetlen világa is, a mai ifjú nemzedék számára már más jelentéssel bír. Úgy jár-kél ebben a «válságban», mint aki bele-született, aki adottságként fogja fel, s akinek itt kell tanyát verni, mert hiába vándorolna el az apák háborúelőtti életszemléletéhez, azzal ő csak Hamletként imbolyogna a maga rendeltetése útján. Ez az oka, hogy sok mindent másképpen lát, másként érez és a felnőtt nemzedék megdöbbenve tapasztalja, hogy a régi álmokhoz nem fűzi több vérségi kapocs, szenvedélyesebb érdeklődés, mint amilyen a múzeumokban járnak-

kelnek egyiptomi fáraók múmiái között. A múlt, sőt félmúlt is egyre inkább a történeti érzék elevenségének kérdésévé zsugorodik össze, s az «átmenetiség» jellegét elveszti számára a mai helyzet.

Mindebből az következik, hogy tudomásul kell venni: *az életben nincs megállás!* Egy kor váltsága csak addig átmeneti, míg egy nemzedék bele nem illeszkedik s a maga küldetését kora igényével össze nem hangolja. Ez a tudatalatti mívelet pedig feltétlenül végbemegy, mert létparancsként áll előtte. Éppen nem téves tehát a pedagógusoknak az a megállapítása, hogy a háború előtti nemzedék számára annyira «átmeneti» jellegű világ ezt a jelleget egyre jobban elveszti a mostani ifjúságnál. Elegendő egy pillantást vetnünk Európa, Észak-Amerika, Kelet-Ázsia ifjúságára, hogy a kétségtelenül meglévő faji és helyi jellegű, változhatatlan tulajdonságok fölött észrevegyük a közös jegyet: *a világnézeti orientáció tisztulását s egyre határozottabb, közös mozzanatokot viselő vonalait.*

Ezt a tisztulást egy pár ponton, hazai vonatkozásban megpróbáljuk felvázolni.

Az embert legjobban vallásos magatartása határozza meg. A világnézeti küzdelmek legnagyobb haszna a mai fiatal nemzedék *vallásos* orientációja. Nem magán-, vagy közügy számára a vallás, hanem magánügy és közügy. A kettő elválaszthatatlan egymástól, mert az egész élet érdekelt benne. Még 10—15 évvel ezelőtt a magyar ifjúság sorai között nehéz dolga volt a vallásos mozgalmaknak a diákság berkeiben, de máshol még jobban betolakodott idegennek tartották. Ma már egészen természetes a munkájuk és senki nyilvánosan nem merne fennakadni rajtuk, már csak a közneveléségtől való félelemből sem. Egyetlen területet kivévén; a munkásifjúságot, ahol még alig-alig

történetek kezdemények és csirázó vallásosságát még mindig a marxizmussal öntözik, földalatti csatornákon át. Protestáns területen meg éppen a semmivel határos a proletár ifjúság gondozása, szinte terra incognita ez az ifjúság és ennek lelki-világa.

Ehhez a fordulathoz a közszellemnek gyökeres átalakulása volt szükséges. Az ifjúság közvéleménye ma általában barátságos magatartást tanúsít a vallás iránt. Más kérdés azonban, hogy *milyen* az ifjúság vallásossága. Egyetlen szóval jellemezve: őszinte. Határozottan érzi, hogy az egymással háborúskodó világnézetekkel szemben egyedül a vallás az, amely számára menedéket biztosít és új tájékozódási lehetőséget kínál. Az is észrevehető, hogy a vallás *személyes* kérdésévé vált, tehát nem pusztán tradícióból akar visszatérni hozzá. Ez legjobban éppen abból látható, hogy a vallásosság hagyományos formáival szemben szigorúan kritikai magatartást tanúsít. Életet keres és hinni akar, de nem halott dogmákban, számára megüresedett és vallási köntöst viselő frázisokban. Semmi sincs számára elviselhetlenebb, mint a kegyeskedő, vagy képmutató vallásosság. A transcendens kérdések általában kevésbé érdeklik, mint a vallás etikai ajándékai. Ezért sokszor misztikába hajlik, de még többször profetikus érzelmeket vált ki belőle vallásossága.

A keresztyénség látható formáival együtt óhajt menni, de idegenkedéssel fogadja a felekezeti jelleg kihangsúlyozását, ha ez agresszivitást jelent. Annál buzgóbban szeretné a maga keresztyénsége evangéliumi és hitvallásos tartalmát megtalálni és élni. Egész ember akar lenni a magáéban, hogy a másét megbecsülhesse. Ekképpen a felekezeti jellegnek pozitív tartalmat akar adni. Ez körülbelül azt jelenti, hogy szívesen lesz egyházas, de nem formálisan. Nem akar egyháznak hátatfordítani, de sokszor nem tud vele mit

kezdeni; az a vallásosság, amit itt nyújtanak, kevés neki, vagy nem tartja vallásosságnak; *vagyis vallásossága pozitív, de egyháziassága kritikai.*

Éppen ebben a magatartásában rejlik az egyház számára a legsúlyosabb próba. A reformáció és puritánus mozgalom óta most haladunk megint az egyház megújulása, vagy átalakulása felé. Most dől el, hogy képes lesz-e az egyház az evangéliumot önmagán alkalmazni s ekképen megtartani magát, vagy ettől félve elveszti az ifjúságot önmagával együtt. Nekem az az érzésem, hogy ifjúságunk kísérletet akar tenni s még az annyira kedves és divatos ifjúkori atheizmust is száműzte, átadván helyét az őszinte vívódásnak.

Az kétségtelen, hogy a világnézetek revíziója folyik, most dől el, hogy ebben a revízióban a legnagyobb tét: keresztyénségünk úgy tudja-e az ifjúság elé tárni Jézus Krisztus evangéliumát, hogy az valóban megérzi: Istennek hatalma minden hívőnek üdvösségére!

Ez a vallásosság kétségtelenül a világnézeti válság haszna, nagy lehetőség, de ugyanakkora veszedelem, ha nem kap megfelelő táplálékot a keresztyénegyházak részéről, mert akkor menthetetlenül a kommunista evangélium felé fordul az ifjúság, ide tereli egzisztenciális nyomora, ma már kétségtelenül hegemoniára jutott ösztönös szocializmusa.

A világnézeti válság nyomokat hagyott az ifjúság nemzet- és társadalomszemléletén is: a délibábos illuzionizmus világából a valóság reálisabb földjére állította a mai nemzedéket. A magyar állameszme politikai síkjáról a hangsúly áttolódott a magyarságra, a magyar népre. Sokan ebben a magyar aspirációk megszegényedését látják, holott a valóságban nem történt más, mint a magyar faj benső vitalitásának kényszere alatt a magyar ifjúság lelkében egy nagy felfedezés és egy elhatározó pozitív döntés ment végbe. A fel-

fedezés az volt, hogy a politikai Magyarország összeomlásának nem kis részében az is oka volt, hogy nem volt kongruens a magyarsággal: állam és magyarság nem fedte egymást. A pozitív lépés pedig az, hogy a magyarság ma nagyobb világ, mint a politikai magyar állam. Tehát, ha ez a generáció a magyarságnak mint népi kollektívumnak, szellemi és fizikai ereje felmérésén, mai valóságos állapotának és helyzetének megértésén dolgozik, akkor sokkal szélesebb közösségnek és összefogásnak eszménye lebeg előtte, mintha számára irreális politikai emlékekkel tölti meg tarisznyáját. Aligha tévedünk, ha itt éppen olyan faji erők embrionális képletét találjuk, mint amilyenek gigantikus méretét a pángermanizmus mutatja, amelynek hatása alatt a mai népi Németország akciórádiusza messze túlnyúlik politikai határain.

Ez az átalakulás és állásfoglalás teszi érthetővé számunkra, a lélektani visszahatáson túl: miért hullott hamvába az irredentizmus s miért foglalta el helyét a revizionizmus az ifjúság lelkében is. Ez utóbbi mindenestre hatalmasabb valóság, mint az előbbi, mert negációk helyett ráveti magát a valóságra. Tudomásul veszi a helyzetet, de nem hagyja jóvá és más utakat keres célja megvalósítására.

Hogy milyen utakat?

A mai ifjúság napirenden tartja a kisebbségi kérdést. Meg akarja ismerni azt a világot, ahova a magyarság egy része került. Személyes kapcsolatot létesít. Nemzetközi konferenciákon, diákcsererekciókon keresztül igyekezik felszínen tartani annak a magyarságnak problémáját és értékét, amelyet századokon át nem láttak meg Bécsből. Egészen eseményszerűen hat az a csodálatos kirajzás, amit ma a magyar ifjúság mutat.

Helytelen volna mindezt elkönnyvelni a mai magyar ifjúság «öntudatos» politikai magatartásának a számlájára. Sok van ebben éppen abból

a világnézeti revízióból, amely Európa-szerte folyik s amely a nacionalizmusnak új jelenlétével lép fel: *a nemzeti érzés a magunk megbecsülését jelenti, de nem egyúttal más népek iránt való gyűlöletet*, vagy azok meg nem értését. Ez a különös *nacionalista humanizmus* kétségtelenül befolyásolja ifjúságunkat. A nacionalizmus lényege is megváltozott a háború óta, mert a háború értékelése is átalakult, tehát az ifjúság nacionalizmusa is. A páriszkörnyéki békék politikai vakságán, ha lassan is, de átlép a fiatal nemzedékek sajátos jelentésű «kényszerpacifizmusa és univerzalizmusa».

Kétségtelenül megállapítható, hogy ma már a mi ifjúságunk látóköre is kiszélesült, átlépte a politikai nemzet határait és érzésvilágába éppen a háború kiszámíthatatlansága miatt felszívódik az egész világ ifjúságában érezhető consensus gentium, egy becsületes béke gondolata. Mindez nem jelenti azt, hogy ifjúságunk saját maga üti a pecsétet a mai helyzetre, hanem azt, hogy benső megerősödéssel készül a jövőre és értékeinek felmutatásával, felhalmozásával várja a történelem soha ki nem maradó kiigazításait, mert a világtörténelem a világ ítélete is. Pacifista érzésű, de nem gyáva dezertőr, aki nemzeti érzéseit alárendelné pacifizmusának, béke vágya nem detronizálja nacionalizmusát. Társadalomszemlélete is más, mint a régieké. Osztálytudata koránt sincs kiélezve. Sőt a társadalmi válaszfalak is leomlóban vannak. Ezek lerontásán ma már egy kis réteg egészen öntudatosan dolgozik. A maroknyi magyarságot az új generáció nem óhajtja sem előítéletekkel, sem helyzeti vagy vagyoni különbségekkel felदारabolni. Egy azonban kétségtelen: *a mai intelligens ifjúság a leghatározottabban a proletár sorsban élő földműves és munkásifjúság oldalán áll*, s egyelőre még csak passzive, érületi ellenlábasa a magyar kapitalizmus kinövéseinek, akármilyen fele-

kezethez, osztályhoz tartozók lennének is azok. Idő kérdése, hogy ez az egyre duzzadó tábor éppen a magyarság érdekében mikor bontja meg a mai vagyoneosztás és igazságtalan kereteit. A nemzetnevelők nagy munkájára van szükség, hogy ez ne forradalmi úton menjen végbe.

A társadalmi osztályok fiainak érintkezési felülete szélesebb lesz, talán nem utolsó sorban a létért folytatott küzdelem miatt, azáltal, hogy módjukban volt felismerni azonos vagy egymáshoz igen közeleső egzisztenciális állapotukat, kilátástalan jövőjüket. A szociális találkozás a felső és alsó rétegek ifjúságát közelebb hozta és a közös sorssal szemben közös nevezőre kényszeríti. Talán nem járunk messze az igazságtól annak megállapításával, hogy ennek a közeledésnek eredménye a tanuló ifjúság egyre öntudatosabb szociális beállítottsága és a munkás-földműves ifjúság derengő nacionalista magatartása.

Egy rövid kis tanulmány keretében természetesen nem lehet a világnézeti válság hasznát olyan széles regiszteren felmutatni, hogy az általánosítások kísértése fenn ne forogna, de talán sikerült érzékeltetni, hogy ez az ifjúság nem jobb és nem rosszabb más idők ifjúságánál, csak a maga korának ifjúsága, a maga adottságaiban. Hiszem, hogy éppen azáltal, hogy nem akar más, mint önmaga lenni és a maga lehetőségeinek keretén belül akarja elvégezni misszióját, levonta a világnézeti válságból egyedül levonható tanulságot: mint ember és mint magyar Európában úgy akarja elvégezni misszióját, hogy abból ne romlás, pusztulás származzék, hanem építés és élet, ezt pedig a keresztyén világnézet teszi lehetővé, revízió alá vétetvén ez is az Ige által. Feláradás csak ott van, ahol hinni és dolgozni kívánó nemzedékek vannak, akiknek kívánatosabb az élet rideg, valósága az álmok ópiumpipájánál.